

KHẢ NĂNG KHÁI QUÁT HÓA CỦA TRẺ MẪU GIÁO 5 - 6 TUỔI TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

TRẦN THỊ PHƯƠNG*

TÓM TẮT

Bài báo phân tích kết quả khảo sát khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi tại Thành phố Hồ Chí Minh (TPHCM). Kết quả này được dựa trên 24 bài tập đánh giá khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi được soạn thảo từ trắc nghiệm “Đến tuổi học” do Trung tâm nghiên cứu tâm lý trẻ em dịch từ bản tiếng Pháp. Số liệu khảo sát trên 90 trẻ em mẫu giáo 5-6 tuổi cho thấy khả năng khái quát hóa của các trẻ ở giai đoạn này đạt mức độ trung bình và thấp thông qua công cụ đánh giá được xác định.

Từ khóa: khả năng khái quát hóa, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi.

ABSTRACT

The generalization ability of 5- to 6-year-old preschoolers in Ho Chi Minh City

The article analyses the results of the study of the generalization ability of 5- to 6-year-old preschoolers in Ho Chi Minh City. The results were obtained from 24 exercises for measuring the generalization ability of 5- to 6-year-old preschoolers, which were derived from a French test translated by the Center of Child Psychology Study. Results from the survey on 90 5- to 6-year-old preschoolers show that the generalization ability of children of this age is of low and average levels.

Keywords: generalization ability, 5- to 6-year-old preschoolers..

1. Đặt vấn đề

Khái quát hóa là quá trình dùng trí óc để hợp nhất nhiều đối tượng khác nhau thành một nhóm, một loại theo những thuộc tính, những liên hệ, quan hệ chung nhất định [5]. Đối với trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi, thao tác tư duy rất quan trọng đối với sự phát triển trí tuệ. Thao tác tư duy được hình thành và phát triển trong hoạt động giáo dục. Chính việc tìm hiểu các đối tượng gần gũi trong môi trường xung quanh sẽ giúp trẻ phát triển trí tuệ, các thao tác của tư duy, trong đó có thao tác khái quát hóa. Thế nhưng trong thực tế, giáo viên chưa quan tâm đúng mức đến việc hình thành và phát triển khả

năng khái quát hóa cho trẻ nên việc tìm hiểu vấn đề này là một hướng nghiên cứu cần thiết.

2. Giải quyết vấn đề

Để khảo sát khả năng khái quát hóa của trẻ em mẫu giáo 5-6 tuổi tại TPHCM, chúng tôi sử dụng trắc nghiệm “Đến tuổi học” với 24 bài tập. Trắc nghiệm này để đo thực trạng khả năng khái quát hóa của trẻ ở giai đoạn chuẩn bị vào trường phổ thông, do Trung tâm nghiên cứu tâm lý trẻ em dịch từ bản tiếng Pháp. Số liệu tìm được trên 90 trẻ em mẫu giáo 5-6 tuổi ở hai trường mầm non: Mầm non 9 – quận Tân Bình và Mầm non Tân Hiệp – huyện Hóc Môn từ tháng 3 năm 2013 đến tháng

* TS, Trường Đại học Sài Gòn; Email: phuongtran_gdmn@yahoo.com.vn

4 năm 2013.

Việc tổ chức điều tra khả năng khái quát hóa của 90 trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non tại TPHCM trên cơ sở

trẻ thực hiện 24 bài tập (như đã trình bày ở trên). Dựa vào các đối tượng khái quát hóa khác nhau, nên 24 bài tập đã được phân ra thành 7 nhóm bài tập như sau:

Bảng 1. Phân loại các bài tập khái quát hóa

STT	Số lượng bài tập	Bài tập	Đối tượng khái quát hóa	Điểm trung bình	Thứ tự
1	4	1, 2, 4, 7	Đồ vật	5,01	1
2	4	5, 13, 16, 20	Động vật	4,90	2
3	3	3, 11, 22	Thực vật	4,82	3
4	3	15, 17, 19	Hình dạng	4,82	3
5	2	6, 8	Số lượng	4,52	6
6	3	21, 23, 24	Định hướng không gian	4,64	5
7	5	9, 10, 12, 14, 18	Con người – ngành nghề	4,21	7

Bảng 1 cho thấy, điểm trung bình của cả 7 nhóm bài tập về khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi chưa cao, cụ thể chỉ có nhóm bài tập 1 với đối tượng khái quát hóa là đồ vật thì điểm trung bình là 5,01 (xếp thứ 1). 6 nhóm bài tập còn lại thì có điểm trung bình là dưới 5,00. Trong 7 nhóm bài tập này thì điểm trung bình thấp nhất là 4,21 (xếp thứ 7) với đối tượng khái quát là con người - ngành nghề.

Số liệu chi tiết về khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thể hiện theo từng mức độ được mô tả cụ thể ở bảng 2 dưới đây:

Bảng 2. Mức độ khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

ST T	Đối tượng khái quát hóa	Mức độ đánh giá									
		Rất cao		Cao		Trung bình		Thấp		Rất thấp	
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
1	Đồ vật	0	0	10	11,11	60	66,67	15	16,67	5	5,56
2	Động vật	0	0	6	6,67	54	60,00	25	27,78	5	5,56
3	Thực vật	0	0	5	5,56	58	64,44	20	22,22	7	7,78
4	Hình dạng	0	0	6	6,67	58	64,44	19	21,11	7	7,78
5	Số lượng	0	0	4	4,44	55	61,11	21	23,33	10	11,11
6	Định hướng không gian	0	0	6	6,67	50	55,56	21	23,33	13	14,44
7	Con người – ngành nghề	0	0	2	2,22	50	55,55	28	31,10	10	11,11

Bảng 2 cho thấy, nếu dựa trên tỉ lệ khả năng khái quát hóa thì số trẻ khảo sát đạt ở 5 mức rất thấp, thấp, trung bình, cao và rất cao, trong đó tập trung nhiều ở 2 mức: trung bình và thấp.

Nổi bật nhất là ở nhóm bài tập 7, đối tượng khái quát hóa là con người - nghề nghiệp, có tới 55,55% mức trung bình, 31,10% ở mức thấp. Khi trao đổi với giáo viên mầm non về khả năng khái quát hóa của trẻ, giáo viên mầm non cho rằng trẻ khái quát hóa các đối tượng dựa trên đặc điểm bên ngoài là chủ yếu, như bài tập 13 (một người đàn ông bơi, con thiên nga đang bơi, con vịt đang bơi, con cá vàng đang bơi và con chim đang đậu trên cây). Trẻ chọn ngay con chim để tách ra khỏi nhóm vì cho rằng 4 đối tượng còn lại đang bơi. Biểu hiện này cho thấy, trẻ thực hành phân nhóm trên đặc điểm vận động của các đối tượng mà không chú ý đến việc chọn người đàn ông tách ra, còn lại là các con vật. Đây là một bài tập đòi hỏi trẻ phải có khả năng khái quát hóa cao hơn. Hoặc bài tập 10 (một cô giáo đang viết bảng, một ụ rơm, một xe bò, một con bò và một nông dân đang cầm xẻng). Trẻ có chú ý đến các đặc điểm về nghề đó là công việc của ngành nghề, các dụng cụ và sản phẩm của ngành nghề mà trẻ chú ý đến màu sắc để thực hành phân loại. Biểu hiện này cũng tương tự ở một số bài tập còn lại. Ví

dụ như khi giải quyết bài tập số 1, có trẻ tách “ụ rơm” ra khỏi nhóm 4 đối tượng còn lại và giải thích vì “ụ rơm” màu vàng, hình tròn và không giống các đối tượng còn lại.

Như vậy, mức độ khái quát hóa của trẻ chủ yếu ở mức trung bình và thấp, là do trẻ dựa vào đặc điểm bên ngoài của đối tượng mà thực hành phân loại chứ không dựa vào các đặc điểm chung bản chất. Đối tượng phân loại là: đồ vật, con vật, thực vật, đặc điểm bên ngoài mà trẻ dựa vào phân loại đó là: màu sắc, hình dạng, kích thước. Còn đối tượng khái quát hóa là con người thì trẻ dựa vào đặc điểm bên ngoài như: màu quần áo, tóc dài, ngắn, có đội nón hay không đội nón, có râu hay không có râu...

Khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi phân tích trên theo phương diện giới tính được mô tả cụ thể ở bảng 3.

Khảo sát khả năng khái quát hóa của 47 trẻ nam và 43 trẻ nữ mẫu giáo 5-6 tuổi của 2 trường mầm non tại TPHCM cho thấy không có sự khác biệt đáng kể về khả năng khái quát hóa giữa 2 giới tính. Hiệu số trung bình khác biệt giữa trẻ nam và trẻ nữ về khả năng khái quát hóa ở 7 nhóm bài tập đều bằng dưới 0,12, ở nhóm bài tập đối tượng khái quát hóa là hình dạng và số lượng độ chênh lệch về điểm trung bình chỉ là 0,02.

Bảng 3. So sánh khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi phân tích theo giới tính

STT	Đối tượng khái quát hóa	Giới tính	Cỡ mẫu	Điểm trung bình	Hệ số trung bình khác biệt
1	Đồ vật	Nam	47	4,95	0,12
		Nữ	43	5,07	
2	Động vật	Nam	47	4,85	0,10
		Nữ	43	4,95	
3	Thực vật	Nam	47	4,81	0,02
		Nữ	43	4,83	
4	Hình dạng	Nam	47	4,83	0,02
		Nữ	43	4,81	
5	Số lượng	Nam	47	4,54	0,06
		Nữ	43	4,48	
6	Định hướng không gian	Nam	47	4,66	0,04
		Nữ	43	4,62	
7	Con người – ngành nghề	Nam	47	4,24	0,06
		Nữ	43	4,18	

Khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi phân tích trên phương diện địa bàn sinh sống của trẻ được mô tả cụ thể ở bảng 4 sau đây:

Bảng 4. So sánh khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi phân tích theo địa bàn sinh sống

STT	Đối tượng khái quát hóa	Địa bàn sống	Cỡ mẫu	Điểm trung bình	Hệ số trung bình khác biệt
1	Đồ vật	Nội thành	60	5,22	0,42
		Ngoại thành	30	4,80	
2	Động vật	Nội thành	60	4,91	0,02
		Ngoại thành	30	4,90	
3	Thực vật	Nội thành	60	5,11	0,58
		Ngoại thành	30	4,53	
4	Hình dạng	Nội thành	60	5,03	0,42
		Ngoại thành	30	4,61	
5	Số lượng	Nội thành	60	4,70	0,39
		Ngoại thành	30	4,31	
6	Định hướng không gian	Nội thành	60	4,75	0,22
		Ngoại thành	30	4,53	
7	Con người – ngành nghề	Nội thành	60	4,60	0,78
		Ngoại thành	30	3,82	

Bảng 4 cho thấy, điểm trung bình của so sánh khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi phân tích theo địa bàn sinh sống thể hiện ở từng đối tượng khái quát hóa của trẻ sống ở nội thành đều cao hơn trẻ sống ở ngoại thành, hệ số trung bình khác biệt cao nhất là khả năng khái quát hóa “Đồ vật” (0,42) và hệ số trung bình khác biệt thấp nhất là khả năng khái quát hóa “Động vật” (0,02). Điều này cho thấy, một mặt, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở các trường mầm non ngoại thành có thể do phương tiện dạy học (đồ chơi và các phương tiện khác) còn thiếu thốn dẫn đến có sự khác biệt trung bình cao về khả năng khái quát hóa “Đồ vật” so với trẻ mẫu giáo ở các trường mầm non nội thành. Mặt khác, trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở các trường mầm non cả nội lẫn ngoại thành đều không có sự chênh lệch nhiều về khả năng khái quát hóa “Động vật” do các bé đều có thể tiếp xúc với động vật trực tiếp thông qua môi trường sống, tham quan sở thú... hoặc gián tiếp như ti-vi, tranh ảnh...

Khả năng khái quát hóa ở trẻ nội thành cao hơn ở trẻ ngoại thành có thể lí giải vì điều kiện trang thiết bị, đồ dùng, đồ chơi, trình độ của giáo viên mầm non cũng như mức độ cập nhật chương trình giáo dục mầm non ở trường ngoại thành so với nội thành còn hạn chế.

Điều đáng quan tâm là ngay cả bài

tập 10 có đối tượng khái quát hóa là nghề nông nhưng không có trẻ nào ở ngoại thành thực hành khái quát hóa đúng. Vậy nguyên nhân là do giáo viên mầm non không dạy trẻ phân tích các đặc điểm bản chất của từng đối tượng mà chú trọng đến các đặc điểm tên gọi, màu sắc, hình dạng của các đối tượng đó, nên ngay từ khâu thực hành phân nhóm trẻ đã thực hiện sai.

Khả năng khái quát hóa của trẻ ở nội thành trong cả 7 nhóm bài tập đều cao hơn khả năng khái quát hóa của trẻ ở ngoại thành.

3. Kết luận

Số liệu nghiên cứu cho thấy khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi chưa cao. Đa số trẻ chưa nắm được các bước khái quát hóa và chưa biết được đặc điểm bản chất của các đối tượng để khái quát hóa và không phụ thuộc vào giới tính nhưng phụ thuộc vào địa bàn sinh sống của trẻ. Điều này cho thấy cần xem xét lại việc phát triển khả năng khái quát hóa của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong việc ảnh hưởng đến quá trình giáo dục. Nếu khắc phục được những hạn chế trên, khả năng khái quát hóa của trẻ sẽ được cải thiện. Điều này góp phần rút ngắn khoảng cách chênh lệch về nhận thức giữa các trẻ trong việc phát triển trí tuệ cho trẻ nói chung và phát triển khả năng khái quát hóa nói riêng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Huỳnh Văn Sơn (2006), *Phát triển trí tuệ thông qua trò chơi*, Nxb Giáo dục.
2. Huỳnh Văn Sơn (2009), *Trò chơi phát triển trí tuệ*, Nxb Trẻ.
3. Huỳnh Văn Sơn (2010), *Nhập môn Tâm lí học phát triển*, Nxb Giáo dục.
4. Nguyễn Ánh Tuyết (2001), *Tâm lí học trẻ em*, Nxb Giáo dục.
5. Nguyễn Quang Uẩn (2000), *Tâm lí học đại cương*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 16-2-2015; ngày phản biện đánh giá: 06-5-2015;
ngày chấp nhận đăng: 22-6-2015)